

## כאוס ברשות הפלסטינית - מסיכול לשיקום

אורית פרלוב ואודי דקל | 15 בספטמבר, 2022 | גיליון 1643

בחודשים האחרונים נסק היקף השימוש בנשק חם נגד כוחות צה"ל בערים הפלסטיניות בגדה המערבית ושל מספר תקריות הירי והפיגועים. את הירי מבצעים בעיקר צעירים פלסטיניים, בכללם פעילי פת"ח, והתופעה משקפת את הכאוס בתחומי הרשות הפלסטינית. המענה הביטחוני הישראלי, המתמקד בפעילות סיכולית ובמעצרים נרחבים של חשודים, מחולל מעגל הסלמה שמזין את עצמו ומעצים את המוטיבציה של צעירים פלסטיניים להתגייס ללחימה נגד כוחות הביטחון הישראליים. הסכנה היא שעקב הכאוס תחדל הרשות לתפקד כגורם אחראי, יציב ואפקטיבי, התורם לרגיעה ומהווה כתובת להידברות. כדי לבלום מגמה זו ולתת לרשות הזדמנות (אולי אחרונה) להשתלט על צפון השומרון ולבלום את ההידרדרות יש לקדם מהלכי שיקום מולה ולגייס למשימה שיתוף פעולה ותמיכה חיצוניים, בעיקר מירדן וממדינות המפרץ.

בחודשים האחרונים חלה נסיקה בהיקף השימוש בנשק חם נגד כוחות צה"ל בערים הפלסטיניות ועלייה בהיקף תקריות הירי והפיגועים נגד עמדות וחיילי צה"ל ותנועת מתנחלים על הצירים ביהודה ושומרון. ראש השב"כ רונן בר ציין בכנס שנערך ב-11 בספטמבר באוניברסיטת רייכמן כי עד כה אירעו השנה יותר מ-130 פיגועי ירי באזור - עלייה חדה מ-98 אירועים ב-2021 ו-19 ב-2020. לדבריו, "זהו רק ביטוי אחד להיעדר משילות, להיקף אמצעי הלחימה שבשטח ולהיעדר אפקטיביות בעבודת מנגנוני הביטחון הפלסטיניים". ראש השב"כ הוסיף כי בשל האלימות הגואה, כוחות הביטחון נאלצים לבצע מעצרים וסיכולים בכל לילה, כשהמחיר הוא במספר הנפגעים הפלסטינים (81 הרוגים מתחילת השנה) ופגיעה נוספת במעמד מנגנוני הביטחון הפלסטיניים.

ישראל מצידה דבקה במתווה הפעולה המבצעי של מערכה מתמשכת נגד הטרור - "שובר גלים" - המתמקדת בכניסת כוחות ללב העירוני הפלסטיני לשם פירוק תשתיות טרור ומעצרים של פעילי טרור. מתחילת השנה נעצרו כ-2,000 חשודים בטרור וסוכלו יותר מ-240 פיגועים משמעותיים מתוכננים - ירי, התאבדות, מטעני חבלה ואף חטיפה.

### ההסלמה משקפת מצרף של מגמות ותופעות, חלקן ייחודיות לעת הנוכחית:

- **התרחבות מעגל המשתתפים** - בתקריות הירי בכפרים ובערים הפלסטיניות משתתפים עשרות ולעיתים מאות חמושים, בכללם שוטרים המשרתים במנגנוני הביטחון הפלסטיניים ופעילי ארגון פת"ח. הארגון עצמו מגבה את התקריות ומעניק

חסות למבצעים. מדובר במגמה חדשה, שעיקרה התגייסות הדור הצעיר, העובר תהליך הקצנה וחובר לקבוצות טרור במסגרת גדודי חללי אל-אקצא (מספר ההרוגים המשווים לגדודי אל-אקצא הוא הגבוה בהשוואה לשאר הארגונים). משמעותה של מגמה זו היא התרחבות מעגלי ההתנגדות מעבר לחמאס ולג'יהאד האסלאמי. עוצמת התופעה באה לידי ביטוי בין היתר בהשתתפות בנים של קצינים במנגנוני הביטחון ב"התנגדות אלימה".

- **אוזלת היד של מנגנוני הביטחון הפלסטיניים** - תהליך נוסף הצובר תאוצה הוא עמידתם מנגד של מנגנוני הביטחון. אלה הפסיקו לפעול נגד תשתיות ופעילות טרור ואלימות בשומרון, כמו גם באזור חברון. חשש מהותי במערכת הביטחון הישראלית הוא שערים פלסטיניים נוספות יפלו לידי שליטתם המלאה למעשה של קבוצות חמושות, כפי שקורה בג'נין ובשכם.

- **צמצום התאום הביטחוני** - בעבר העניקו גורמי הביטחון בישראל ציון גבוה יחסית למנגנוני הביטחון הפלסטיניים בסיכול טרור (עד כ-30 אחוזים מסך הסיכולים). ואולם באחרונה נרשם צמצום בהיקף וברכיבי התיאום הביטחוני, בכלל זאת השתתפות של משרתים במנגנונים בשיבוש פעולות צה"ל, עד כדי ירי לעבר כוחות צה"ל. התחום היחידי שבו עדיין מפגינים המנגנונים פעלתנות הוא במאבק במתנגדי הרשות הפלסטינית וביצוע מעצרים פוליטיים.

- **מדיניות התמורות הישראלית** - מדיניות זו מטפחת את האליטה הפלסטינית ומזניחה את "הפריפריה הפלסטינית". ישראל מיטבה עם האליטות והמנגנונים של הרשות בין היתר במתן תעודות אח"ם, היתרי עבודה בישראל למקורבים וגישה לטיפולים רפואיים. אלא שהקיצוניות והטרור מקורם במחנות הפליטים, שם פועלות "מדגרות הטרור", ומלבד סיכולים ומעצרים אין תוכניות שיקום ופיתוח לאזורים אלה בתחומי הכלכלה, התעסוקה ואף החינוך.

- **"היום שאחרי עבאס" כבר כאן** - ההסלמה משקפת את היעדר המשילות ואת היחלשות מעמדו של מחמוד עבאס ברחוב הפלסטיני. ברקע מתנהל מאבק ירושה וניכרת התמרמרות נרחבת נגד העדפתו וסימונו של חוסין א-שייח' כיורש. כלל המתמודדים על תפקיד יו"ר הרשות הפלסטינית שייכים לגוורדיה הוותיקה, אך הם נטולי תמיכה ולגיטימציה ציבורית, וללא יכולת לאכוף שלטון, חוק וסדר. למעשה, המצב הוא היוון עכשווי של הכאוס הצפוי ב"יום שאחרי עבאס".

- **הקפאון המדיני** - צעירים קיצוניים נוטלים יוזמה ומנגנוני הרשות נטולי תכלית גם בשל הקיפאון המדיני הנמשך בין הרשות הפלסטינית לבין ממשלת ישראל. בעצרת הכללית של האו"ם שנערכה בספטמבר 2021, עבאס הציב "אולטימטום" שלפיו אם לא יחודש התהליך המדיני בתוך שנה, בכוונתו למשוך את הכרת אש"ף בישראל - עד שישראל מצידה תכיר במדינה פלסטינית בגבולות 1967, וכן להתנער מההסכמים

שנחתמו בין אש"ף לישראל ובכללם התיאום הביטחוני. עבאס חזר על איומים אלו מספר פעמים בשנה האחרונה ונראה שבכוונתו לממש אותם בעצרת האו"ם הקרובה, שתתקיים בסוף החודש. בנוסף, עבאס מנסה לקדם שוב את ההכרה הבינלאומית במדינה פלסטינית בגבולות 1967. אם כך, ההסלמה הנוכחית בשטחי הרשות מסייעת דווקא לעבאס לרכז קשב בינלאומי בנושא הפלסטיני לקראת כינוס העצרת.

בעקבות ההסלמה הביטחונית העבירו גורמי ממשל אמריקאים ומצריים מסרי אזהרה ודאגה לממשלת ישראל. גורמים אלה בווינגטון ובקהיר מביעים חשש מיציאת המצב משליטה ומכך שפעילותו המוגברת של צה"ל בשטחי הרשות מביכה אותה ומחלישה את מעמדה בקרב הציבור הפלסטיני, המעורער ממילא. הגורמים המצריים אף הזהירו כי הימשכות ההסלמה תעמיד את ישראל בפני התפרצות אלימה נרחבת ואנרכיה בשטחים.

### **סיכום והמלצות**

המענה הביטחוני הישראלי מתמקד בפעילות סיכולית ובמעצרים נרחבים של חשודים כמעט מידי לילה ובעיקר בצפון השומרון ומכונה "שובר גלים", אך הוא דווקא מייצר גלי אלימות נוספים ומגביר את המוטיבציה של צעירים פלסטינים להתגייס ללחימה נגד כוחות הביטחון הישראליים. רובם של צעירים אלו לא חוו את תקופת האינתיפאדה השנייה והם מונעים לא רק משנאת ישראל והתנגדות לכיבוש, אלא גם מסלידה כלפי הרשות הפלסטינית והעומד בראשה, מחמוד עבאס.

ישראל דבקה בהרחבתם של היתרי עבודה לפועלים פלסטיניים בישראל, כמדיניות האמורה להרגיע, לייצב את השטח ולמנוע תסיסה והפרות סדר ברחוב הפלסטיני. אך אפשרות העבודה בישראל מעודדת הסתננויות של שוהים בלתי חוקיים (שב"חים) ללא היתרי עבודה, ביניהם כאלה המנסים לבצע פיגועים. למרות המאמץ הצה"לי המוגבר לסגירת קו התפר, המכשול הביטחוני נותר מחורר וחדירת המחבל החמוש משכם בשבוע שעבר ותפיסתו ביפו הדגישה את הצורך בסגירה הרמטית של המכשול.

יתר על כן, ישראל התמקדה בשנים האחרונות בעידוד יוזמות כלכליות ויצירת תנאים לשיקום תשתיות ברצועת עזה והטבת מצב האוכלוסייה שם, תוך שהיא מפקירה ומחלישה את הרשות הפלסטינית. ישראל מתקשה לצאת ממעגל האלימות ועל רקע ההסלמה בשטחי הרשות גוברת סכנת ההגעה לנקודת היפוך – השתלטות כאוס, כשהרשות עצמה לא תוכל לתפקד כגורם אחראי, יציב ואפקטיבי, התורם לרגיעה ומהווה כתובת להידברות.

לפיכך, על ישראל לקדם ולרתום שותפים למהלכי שיקום דווקא מול הרשות בשטחיה בגדה המערבית במסגרת יוזמה בעלת שני נדבכים:

א. העברת השליטה במלואה על כל מרחב צפון השומרון לרשות הפלסטינית, בתמורה להתחייבותה למנוע טרור ולסכל תשתיות טרור, לצד הנחלת חוק וסדר. אזור זה הוא הומוגני פלסטיני, ללא התנחלויות ישראליות, ולפיכך מתקיימת בו רמת חיכוך נמוכה

בין האוכלוסייה הפלסטינית למתנחלים. את השליטה יש להעביר לידי הרשות בהדרגה, תוך קביעת אבני דרך לבחינת הנחישות והיעילות של מימוש השליטה על ידי הרשות ומנגנוני הביטחון שלה. חשוב לשלב את ירדן וגם את המתאם הביטחוני האמריקאי - USSC - בקביעת אבני הדרך, וכן לכלול בתהליך ההעברה העלאת כשרות המנגנונים לצד בקרה של עמידתם בקריטריונים מוסכמים.

ב. התמקדות בגיוס משאבים לשיקום "הפריפריה הפלסטינית", שממנה עולים וצומחים פעילי טרור וסוכני הכאוס. זאת, באמצעות רתימת ירדן ומדינות המפרץ, בעיקר איחוד האמירויות, להשקעה בבניית מרכזי הכשרה ותעסוקה לצעירים פלסטיניים, כמו גם להקמת מכללות מקצועיות וטכנולוגיות, בחסות ובמסגרת הרשות הפלסטינית. תוכניות מסוג זה הממוקדות בצעירים פלסטינים יהוו עבורם חלופות לטרור ולאלימות, וגם יחזקו את מעמדה של הרשות ואת יכולת תפקודה.

---

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט